

Els temps neolítics

Ja vàrem indicar en l'article anterior (LA TOSCA núm. 91, mes d'octubre) el canvi transcendental que va representar per a la Humanitat el pas de la vida seminòmada dels caçadors i recolectors primíctius a la vida plenament sedentària dels conreadors i ramaders. Cal observar que hi ha regions, especialment a les zones estepàries i semidesèrtiques, en què viuen pobles que es dediquen gairebé exclusivament a la ramaderia, i que mantenen el sistema de vida nòmada en estadis, en altres aspectes, de cultura molt superior, portant els seus remats en cerca de les zones de pastura, que són diferents segons les estacions. Però a Catalunya, i en general a l'occident d'Europa, no hi ha hagut mai grans territoris amb pobles exclusivament de pastors nòmades, com n'hi ha hagut al Nord d'Àfrica i a l'Occident i Centre d'Àsia.

Un fet essencial trobem a Catalunya amb la nova civilització: així com en els temps paleolítics la població semblava circumscrita a determinades comarques, d'extensió més aviat reduïda, ara la trobem escampada per totes les contrades del país. En són un bon testimoni els objectes més durables que utilitzaven aquesta gent, les destrals de pedra polimentada, conegudes popularment amb el nom de «pedres de llamp». N'hi ha prou amb donar un cop d'ull al mapa de la distribució d'aquelles de les quals es coneix la procedència, recollides fins ara, per a veure que, excepte les zones inhabitades d'alta muntanya, se n'han trobades a tot arreu en nombre més o menys crescut. Així mateix l'exploració de les coves, quan no hi han hagut circumstàncies especials que hagin determinat la desaparició de totes les restes que contingueren (com per exemple que el pendent natural del sol sigui vers l'exterior, ço que ha provat que es formés un veritable jaciment), demostra que n'hi ha hagut molt

poques que no fossin utilitzades, com a lloc d'habitació o de sepultura, pels nostres avantpassats neolítics.

Ara bé, el problema essencial, i fins ara no resolt, del neolític no sols català sino de tot l'occident europeu, és el del seu origen. Les poblacions neolítiques són una evolució de les del Paleolític Superior a través del epipaleolític o mesolític? Al contrari, representa un poble invasor o emigrant vingut de l'orient mediterrani? Una grossa dificultat per a intentar resoldre aquesta incògnita està en la falta quasi completa que tenim a la Península Ibèrica de restes humans del Paleolític Superior i mesolític, ço que fa que desconeguem exactament la raça d'aquells pobles.

Pel neolític estem millor orientats, ja que el material ossí de què disposem, del qual n'hi ha encara una bona part que no ha estat estudiat científicament, és més abundós. La conclusió a la que han arribat els antropòlegs és que estem ja davant de pobles racialment molt barrejats, però que han arribat a formar un conjunt en certa manera homogenitzat, i que es troba tot al voltant del Mediterrani. Aquesta diguem-ne comunitat racial mediterrània no vol pas dir que un sol poble ocupés totes les costes del gran mar interior, vol dir únicament que la diversitat de pobles mediterranis tenen racialment molts elements comuns encara que diversament dosificats. Aquesta varietat de pobles es manifesta en una gran varietat de cultures, i si bé és segur que els orígens de la civilització neolítica, dit en altres termes, els primers llocs on, a occident, l'home començà a fer vida neolítica, tal com l'hem definida, fou a les valls de l'Eufrates, el Tigris i el Nil, no ho és pas que gent vinguda directament d'aquells llocs la portessin fins aquest «llunyà occident» que és la nostra Península. Sens negar la possibilitat de l'existència de

180
96
1962
1964

moviments de pobles, pot ésser del Mediterrani mitjà de la zona alpina i també de l'Àfrica del Nord (1) això a partir d'una data que pot ésser cap el cinquè o quart mileni abans de J.C., l'introducció del neolític a casa nostra la atribuïrem a influències culturals portades per grups d'emigrants, poc nombrosos, de les procedències indicades que no degueren tardar a barrejar-se amb la població indígena, també molt poc densa, i originaren relacions més o menys freqüents amb els punts d'origen.

Tot això degué esdevenir en un lapse de temps molt llarg. Acostumats com estem ara a contemplar una evolució rapidíssima de les tècniques, ens és difícil imaginar un llarguíssim estancament del progrés material. I amb tot el canvi que suposa el passar de l'estadi de recollir els elements utilitzables per l'home que es troben espontàniament a la naturalesa, a preparar la terra, sembrar-la conreuar-la collir ordenadament els fruits d'aquests conreus, és tan gran que no cal estranyar que la seva plena adopció fos extremadament lenta.

Arqueològicament es pot dir que la troballa d'atuell de fang cuit (o dels seus fragments), és a dir de ceràmica, és el que ens indica estem davant d'un lloc d'habitació o de sepultura neolític. La perdurabilitat dels objectes fets en terra cuita, inferior a la dels de pedra, però molt superior a la dels estris de fusta, teixits, cuirs, etc., els hi dona una importància en l'estudi arqueològic desproporcionada amb la que devien tenir en la vida de la gent neolítica i de les posteriors èpoques prehistòriques. Així mateix les cultures prehistòriques, a partir del neolític, les coneixem en gran part per la descoberta i l'examen de les sepultures, conegudes en major nombre i que solen contenir més materials d'estudi i millor conservats que no els que trobem en els llocs d'habitació.

Els més reculats temps neolítics a

(1) Cal no oblidar que en l'actual Sahara existien abundants restes neolítiques que demostren que l'actual desert o Sahara gaudia d'un clima més humit i favorable a la vida humana.

Catalunya semblen caracteritzats per l'ús d'una terrissa decorada mitjançant impressions produïdes per medi de les valves d'un molusc marí el *cardium*, i per això s'ha anomenat ceràmica amb decoració cardial, o simplement ceràmica cardial, i encara també ceràmica montserratina, per ésser en les dues coves, Gran i Freda, de la nostra muntanya sagrada, on ha estat trobada fins ara en major quantitat i amb més bells i complicats motius. Pel demés és una terrissa que presenta les característiques generals de tota la d'època prehistòrica: és a dir que és faïonada a mà, o sigui sense ús del torn, amb fang molt impur, ple de grans de sorra; cuita no en forns tancats, sinó en fogueres a l'aire lliure. Això explica el gruix a voltes excessiu de les parets dels vasos, les petites irregularitats de les seves formes, sols relatives, ja que no hi ha dubte que els terrissaires primitius, segurament dones, (2) tenien una gran habilitat en l'exercici de llur indústria, i també les tonalitats diverses de color que s'observen en la superfície d'un mateix vas, produïdes per la irregularitat de la coccio.

La posició cronològica de la ceràmica cardial no és encara una cosa ben segura, ja que fins ara no s'ha excavat cap estació en la que es presenti en una estratigrafia clara. Les coves de Montserrat que hem esmentat, contenen molt poc gruix de terra i totes les restes de la seva ocupació per l'home estaven barrejades. En una cova del terme de Torrelles del Foix, en el Panadès, l'anomenada de les Roques d'El Pany, hi havia capes que semblaven ben diferenciades, i és a base de les troballes d'aquesta cova que es situa la ceràmica cardial o montserratina en els temps antics del neolític; però aquesta cova va ésser excavada (sols parcialment) fa molts anys i d'una manera poc científica.

J. de C. SERRA i RAFOLS

(Seguirà)

(2) En la majoria de pobles actuals la fabricació d'atuell de terra cuita, és un treball femení de caràcter familiar. Quan es converteix en una veritable indústria passa a ésser treball masculí.